

EDITORIAL

La guerra civil que va tenir lloc a l'estat espanyol els anys 1936-1939 ha gaudit històricament del trist privilegi d'inaugurar fenòmens que després han estat habituals en altres conflictes bèl·lics posteriors i que a més, en molts casos, han acabat invertint el paper dels protagonistes d'una guerra. S'ha assenyalat en diverses ocasions que fou la guerra on per primera vegada la població civil va ésser objectiu militar. A banda dels fronts de batalla, que van seguir jugant un paper de primera magnitud, les rereguardes civils —les ciutats, els pobles, les dones, els nens i els vells— van acabar sent objecte de bombardeigs sistemàtics de l'aviació, especialment a l'Espanya republicana. L'horror que es va viure a Gernika, a Granollers o a Barcelona, el van reviuire després moltes altres ciutats europees durant la guerra mundial. I en guerres posteriors —al Vietnam, al Pròxim Orient o a l'Iraq de començaments del segle XXI—, quan els fronts estan desdibuixats o són inexistents, la població civil continua essent la víctima fonamental dels conflictes armats. Les guerres han deixat d'ésser monopoli dels militars professionals i s'han acabat convertint en un malson autèntic per a la població civil.

Un altre aspecte d'aquest protagonisme civil en les guerres ve determinat per la repressió a què són sotmesos amplis sectors de la població. El tema de la repressió —política, religiosa, econòmica, cultural— no és nou en els conflictes armats, ni ho era l'any 1936 a l'estat espanyol, on ja en el decurs del segle XIX s'havien viscut tres guerres civils —les guerres carlines—. De fet, la repressió contra la població civil esdevé un fenomen molt habitual en les guerres civils, ja que en gairebé tots els casos esdevenen la manifestació més clara de la fractura oberta i de la crisi de convivència produïda al si d'una col·lectivitat. Els conflictes interètnics que han tingut lloc —i en bona mesura tenen lloc encara— a l'Àfrica subsahariana en són també, desgraciadament, un exemple. Per no parlar de tantes "neteges ètniques" que des de Hitler i Stalin s'han anat produint fins a l'actualitat.

La guerra civil de l'any 1936 no va ser aliena al fenomen repressiu. En els dos bàndols la repressió contra l'enemic respectiu va fer acte de presència pràcticament des del mateix moment en què va esclatar la guerra. Però, el fenomen coercitiu va ser ben diferent en un i en altre bàndol. A la rereguarda republicana es va tractar d'un fenomen incontrolat, que va assolir especial virulència durant les primeres setmanes, que va trobar el rebuig de partits i sindicats i de les autoritats republicanes i que ben aviat va ser "controlat" per les institucions. Amb tot i això, focus de repressió es van mantenir fins a la fi de la guerra i no van escapar a institucions com les Brigades Internacionals. En canvi, a la zona franquista la repressió fou instigada per les pròpies autoritats militars, es va mantenir en el decurs de tota la guerra, fou especialment intensa després de la derrota republicana i foren nombrosos els agents polítics, militars, judicials i socials que es van dedicar amb cos i ànima a reprimir l'enemic fins al límit de l'extermini.

Ebre 38, en aquest segon número, ha volgut dedicar una secció de la revista a recordar diferents episodis de la repressió que va generar la guerra civil en els dos bàndols. Especialment emotives ens van semblar les memòries d'Angel Espías Bermúdez, un testimoni de la repressió franquista del primer temps de la guerra, viscut per un militar professional que estava fent la guerra amb Franco. I és que la repressió, en les seves múltiples facetes, va assolir nombroses contradiccions. És un altre dels aspectes que acompanya la irracionalitat de les guerres. I en aquest punt, la humanitat de començament del segle XXI no sembla que tampoc hagi avançat gaire.

Pelai Pagès i Blanch

